

ANY MARIA AURÈLIA CAPMANY. UNA REIVINDICACIÓ NECESSÀRIA

MARTA NADAL

Comissària de l'Any Maria Aurèlia Capmany
martanadal.b@gmail.com

«...només hi ha una manera d'anar endavant i és recollir l'herència del passat i assimilar-la i modificar-la amb la pròpia interpretació. Desconèixer el propi passat és convertir l'existència en un present sense límits, en una fira d'arrambi qui pugui...»

Aquesta reflexió de M. Aurèlia Capmany, feta l'any 1974, ha estat la reivindicació primera de l'Any, a partir de la qual ha girat la commemoració del centenari; creiem necessari el reconeixement envers la riquesa del passat i, com a poble, no podem permetre'ns l'oblit del nostre patrimoni literari i cultural si, a més, té la lucidesa i la vigència de l'obra de Capmany. No podem morir d'inanició, de desconeixement d'un passat que ens pertany i que ens conforma identitàriament, que ens modela amb una interacció constant amb el nostre present. És, per tant, necessari mantenir sense escamotejos aquest diàleg amb els morts tan presents, tan brillants i transgressors com ho és la figura de Capmany i de tants d'altres, com Pedrolo —de qui aquest 2018 també hem celebrat el centenari— per aprendre del passat i per entendre el present més immediat. Per això la necessitat dels seus llibres i llegir-los.

Al voltant d'aquest eix central, doncs, l'Any M. Aurèlia Capmany ha fet emergir les principals constants que han conformat la personalitat i l'obra de l'escriptora. Com el seu compromís amb la col·lectivitat i la seva resistència, sempre «bregant a contracorrent del temps», contra la censura, que no la va emmudir, sinó que es va convertir en un impuls per tirar endavant. I convençuda del fet que fer cultura és fer política, va mantenir fins al final les tesis sartrianes, que havien posat paraules al que, probablement, ella ja sentia de molt abans. I es va embrutar les mans, és a dir, acceptà la proposta de fer política municipal, això va ser des de 1983 fins a la data de la seva mort, el 1991.

Aquest bregar contracorrent del temps a què ella mateixa es referia, va conformar-la com una dona moderna, transgressora radical, insubornable i insubmissa, que no va deixar mai de dir la seva, amb la ironia i amb el sentit de l'humor que la caracteritzava, amb el seu parlar directe i clar, com a gran oradora que era. En aquest sentit, la celebració del centenari ha fet ressorgir la seva tasca com a pionera del feminisme, un feminisme integrador, transversal, atent als drets nacionals i a la defensa de la llengua, des de l'assaig i l'activisme. La defensa de la dona, que

ha emergit amb força aquest 2018, també ha posat en evidència l'actualitat punyent del seu pensament, com veurem comentant alguns dels actes que s'han desenvolupat al llarg del centenari.

També, dins el camp de l'educació, ha sobresortit amb força la seva actitud moderna i revolucionària per la vigència de la seva pedagogia, ara que tant ens qüestionem com ha de ser l'ensenyament i l'educació. La seva era feta de respecte i de llibertat, sense rigideses, entrant dins la vida i el plaer, com ella a l'Institut Escola; també ens ha indicat com fer agafar amor als llibres, aquest gust per la lectura, perquè, com ens diu, «...ensenyar literatura no és fornir un inventari de noms i títols, sinó fer obrir els ulls i tractar de seduir el nou habitant de la ciutat dels llibres amb nous valors.» Potser per això, perquè no admetia els llistats, va fer Filosofia, malgrat la decepció del seu mestre Ramon Esquerra. I és que «el pensament és una altra cosa (...) és com una sola història, amb un sol argument, amb un sol punt d'arribada», deia. La formació filosòfica de Capmany, tema present al Simposi de què parlarem, ha estat un dels aspectes que més s'ha posat de relleu i de què s'ha parlat en profunditat, atès que esdevé vertebrador de la seva obra. També ha estat, per a molts, una descoberta, en tant que s'ha analitzat com a base constructiva d'una personalitat i d'una obra, qüestió que anteriorment al centenari havia passat més desapercebuda.

La situació política en què va començar la celebració del centenari del naixement de Capmany va ser totalment anormal. Iniciàvem l'Any M. Aurèlia Capmany amb el 155 i en finalitzar l'Any ho fem encara amb polítics catalans a la presó. Enmig de tot plegat, però, l'actitud d'aquesta gran escriptora i activista ha estat un exemple de fermesa i de dignitat, que també ha emergit durant l'Any, precisament per la seva lluita antifranquista, des del seu catalanisme d'esquerres d'arrel popular, defensant la llengua catalana a la qual mai no va renunciar, ni en els moments més difícils; i sobretot, també, per la seva resistència, per la seva coherència personal i per la seva denúncia sense defallir contra tot allò que atemptava els drets més elementals en aquella Espanya de la postguerra, però també crítica quan va caldre, un cop el país s'estava instal·lant en una certa democràcia. Les paraules de Capmany que citem poden ser un bon resum del que hem expressat fins ara: «Per viure, cal viure del tot; no es pot viure un trosset, perquè viure un trosset és morir-se. I nosaltres hem estat ben a punt de morir-nos, però no ens hem mort. I aquí som, disposats a exigir tot l'aire per respirar.»

Si bé fins ara hem parlat dels diferents aspectes de la figura de Maria Aurèlia Capmany que han anat emergint al llarg de l'Any del centenari, cal dir que per damunt de tots ells ha emergit la veu decidida de l'escriptora que va dir a Espriu: «escriure encara que el món s'enfonsi». I ho va fer recuperant la tradició i construint futur. Gràcies a les reedicions hem pogut fruit de la seva capacitat de transgressió, també literària, mai no es va cenyir a la rigidesa d'un gènere i sempre va experimentar per tal de trobar la manera d'escapar-se'n, construint en moltes de les seves obres aquesta mena de gèneres híbrids, com fou el cas de l'admirada Woolf, a mig camí de la realitat i de la ficció, de l'assaig i la memòria. Només les

ments privilegiades i rebels, com la seva, son capaces d'escapar de les estructures fèrries que engavanyen la llibertat.

Com podem veure, doncs, la celebració de l'Any M. Aurèlia Capmany ha estat una veritable festa de la paraula, que ens ha permès de penetrar en el paisatge de vida i de literatura de l'escriptora, un paisatge fet de tenacitat i compromís, de rebellia i de reivindicació, d'alegria per la cultura sense gravetat ni pedanteria. La seva agudesia i lucidesa l'han convertida en la intel·lectual catalana més important de la segona meitat del segle XX i una de les seves escriptores més destacades, de qui hem d'impulsar-ne traduccions, atès que la seva obra és totalment exportable.

Tot el que hem posat de manifest fins ara ha estat possible gràcies a la gran quantitat d'actuacions i d'iniciatives —podem veure's a l'agenda de la pàgina web de l'Any M. Aurèlia Capmany— dutes a terme per entitats públiques i privades al llarg del 2018, i algunes encara durant el 2019: conferències arreu dels Països Catalans (Biblioteques, Aules d'Extensió Universitària, Instituts, Ateneus, Universitats, CPNL, Col·legi de Llicenciats...), clubs de lectura, exposicions, actes feministes com el celebrat el juny al Palau Robert organitzat per L'ICDones, espectacles creats expressament com a homenatge, alguns dels quals en actuï en teatres i biblioteques del territori, taules rodones, actes a La Setmana del llibre en català, lectures encadenades per Sant Jordi, rutes literàries, la Jornada Pedagògica organitzada pel Departament d'Ensenyament celebrada a Badalona amb professorat de Secundària i de Batxillerat, vingut per primera vegada en totes les jornades d'arreu dels Països Catalans, atès que hem pogut comptar amb professorat de les Illes i del País Valencià. A banda d'aquests actes, que només podem esmentar aquí de manera general, cal fer esment de les dues actuacions cabdals d'aquest Any: en primer lloc, l'edició i reedició d'obres de Capmany, a més de l'edició d'estudis sobre la seva figura. Sense la implicació d'editorials, institucions i autors no hauria estat possible l'èxit de l'Any, ni hauria tingut sentit la seva realització, atès que el primer que ens vam proposar va ser la necessitat de poder llegir o rellegir l'obra de Capmany i, per això, cal la seva presència viva a les llibreries. Han estat nou les editorials que hi han participat amb un total de catorze llibres editats, d'entre els quals les reedicions de *Feliçment, jo sóc una dona* (en diferents edicions), *Cartes impertinents*, *Lo color més blau*, *Quim*, *Quima*, *El malefeci de la reina d'Hongria*, *Un lloc entre els morts* (edició de La Vanguardia), *Pedra de toc*, així com l'edició inèdita de la traducció d'*El Decameró* i el conte il·lustrat *Gat negre, mala bèstia i salvatge*. Entre els estudis sobre l'escriptora, citem *Maria Aurèlia Capmany, l'època d'una dona*, biografia actualitzada d'Agustí Pons, i el llibre de Francesc Foguet, *Maria Aurèlia Capmany, escriptora compromesa*. A banda de les edicions, reedicions i estudis, han estat nombrosos els articles i dossiers sobre l'autora publicats a la premsa i a revistes, com *El Punt Avui*, *Ara*, *El País*, *El Crític*, *El Temps*, *Serra d'Or*, *Revista del Col·legi de Llicenciats*, etc.

L'altra intervenció important d'aquest Any ha estat, sens dubte, el Simposi «M. Aurèlia Capmany: escriptura i pensament», dut a terme per iniciativa de la

Càtedra Ferrater-Mora de Pensament contemporani de la Universitat de Girona, i el Màster en Construcció i Representació d'Identitats Culturals, de la Universitat de Barcelona, celebrat el mes de novembre a l'Institut d'Estudis Catalans i organitzat per les entitats esmentades i la Institució de les Lletres Catalanes. El Simposi, amb ponències brillants, ha permès situar Capmany al lloc que li pertoca, i esperem que l'acadèmia en prengui nota per tal que les joves generacions puguin llegir-la i seguir-la estudiant.

Un parell d'actes previs van servir de pròleg del Simposi: «M. A. Capmany i la traducció», coordinat per Àlex Broch i organitzat per la ILC, celebrat a l'Ateneu durant el mes d'octubre; i la projecció del recuperat i restaurat document de Joaquim Jordà, «M. Aurèlia Capmany parla d'*Un lloc entre els morts*», a la Filmoteca de Catalunya, amb una posterior taula rodona que va tancar l'acte.

Si bé ha acabat l'any oficial, ara comença —o continua— una tasca de constància per mantenir viva la presència de Maria Aurèlia Capmany per a la nostra cultura i literatura. Una tasca que hem endegat amb la celebració del centenari i de la qual ara tots som responsables.